Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

Studia Iuridica Lublinensia 2014, nr 22

Stanisław Bożyk

Model ustrojowy V Republiki Francuskiej a system rządów w Federacji Rosyjskiej

Political system of the 5th French Republic and the Russian Federation regime

I

Podejmując przed kilkunastu laty próbę określenia modelu ustrojowego V Republiki w świetle Konstytucji z 4 października 1958 r., Profesor Ewa Gdulewicz doszła do wniosku, że nie da się jednoznacznie sklasyfikować tego systemu rządów, albowiem w jego ramach znajdują zastosowanie rozwiązania prawnoustrojowe charakterystyczne dla innych systemów politycznych[1]. Od chwili przyjęcia najnowszej francuskiej ustawy zasadniczej był to bowiem system mieszany, w którym połączone zostały określone cechy zarówno systemu rządów parlamentarnych, jak i modelu rządów prezydenckich.[2] Przewaga tych drugich zaznaczyła się bardzo wyraźnie już w 1962 r., gdy wprowadzone zostały w V Republice powszechne i bezpośrednie wybory prezydenckie[3], a tym samym Zgromadzenie Narodowe utraciło status jedynego reprezentanta narodu. W konsekwencji od tamtej reformy konstytucji funkcjonuje we Francji system

[1] Por. E. Gdulewicz, *Model francuski (V Republika)*, [w:] M. Domagała (red.), *Konstytucyjne systemy rządów*, Warszawa 1997, s. 94 i n.

[2] Taki kształt systemu rządów w V Republice był wynikiem realizacji koncepcji ustrojowej gen. Ch. de Gaulle'a, zakładającej przede wszystkim oparcie się „na silnej władzy wykonawczej, w dużym stopniu uniezależnionej od parlamentu, na dominującej w państwie pozycji ustrojowej i roli szefa państwa, a także na ograniczonym znaczeniu parlamentu" (W. Skrzydło, *Ustrój polityczny Francji*, Warszawa 1992, s. 51).

[3] W doktrynie francuskiego prawa konstytucyjnego pojawiły się wówczas głosy, że we Francji ukształtuje się wkrótce system rządów prezydenckich i tym samym powstanie VI Republika. Taki pogląd zaprezentował już rok wcześniej M. Duverger. Idem, *La VI République et le régime présidentiel*, Paris 1961.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

półprezydencki[4], który charakteryzuje się w głównej mierze dominującą pozycją Prezydenta w strukturze naczelnych organów państwa, ale jednocześnie – i to przede wszystkim odróżnia go od systemu prezydenckiego – występowaniem dwuczłonowej władzy wykonawczej (egzekutywy).[5]

Strukturę naczelnych organów państwowych w systemie półprezydenckim V Republiki ukształtowano zgodnie z zasadą trójpodziału władz. Zasada ta nie została co prawda zapisana *expressis verbis* w treści konstytucji[6], tak jak ma to zazwyczaj miejsce w innych państwach, niemniej jednak podział władz rysuje się wyraźnie na tle przyjętej systematyki francuskiej ustawy zasadniczej.[7] Nie ma tu natomiast równoważenia się poszczególnych władz, bowiem z jej postanowień wynika supremacja organów władzy wykonawczej nad parlamentem. Wskazuje na to już nawet sama systematyka konstytucji, która traktuje w pierwszej kolejności o prezydencie (rozdział II) i rządzie (rozdział III), a dopiero rozdział IV zawiera przepisy regulujące pozycję ustrojową oraz zakres kompetencji Zgromadzenia Narodowego i Senatu.[8]

Ukształtowany w Konstytucji V Republiki z 1958 r. układ wzajemnych stosunków między egzekutywą a władzą ustawodawczą, w którym dominującą rolę wyznaczono Prezydentowi, ograniczając zarazem istotnie pozycję ustrojową parlamentu, nie uległ istotniejszym zmianom przez 50 lat. Dopiero przeprowadzona w dniu 23 lipca 2008 r. najdalej idąca nowelizacja tej ustawy zasadniczej[9] spo-

---

[4] Por. np. M. Duverger, *Institutions politiques et dront constitutionnel. Le systéme politique francais*, Paris 1976, s. 248 i n.; idem (red.), *Les régimes semi-présidentiels*, Paris 1986, s. 7 i n.

[5] Warto podkreślić, że system półprezydencki stworzony w Konstytucji V Republiki nie był pierwszym w historii takim systemem ustrojowym. Na zbliżonych zasadach, jakie obowiązują w V Republice, kształtowane były systemy rządów niektórych państw znacznie wcześniej, bo już w okresie międzywojennym. Przykładem może być ustrój Republiki Weimarskiej (1919–1933) oraz przyjęty przez Konstytucję z 1919 r. i funkcjonujący przez kilka dziesięcioleci system ustrojowy Republiki Finlandii. Należy również pamiętać o polskiej Konstytucji kwietniowej z 1935 r., która w strukturze naczelnych organów państwa wyeksponowała wyraźnie stanowisko Prezydenta Rzeczypospolitej.

[6] W opracowaniu tym korzystam z polskiego tłumaczenia Konstytucji Francji z 1958 r. zamieszczonego w pracy *Konstytucja V Republiki Francuskiej*, przekład i oprac. J. Szymanek, Warszawa 2011.

[7] Mam tu na myśli to, że organom władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej poświęcono całkowicie odrębne rozdziały Konstytucji V Republiki.

[8] Należy jeszcze dodać, że kolejny rozdział francuskiej konstytucji zawiera rozbudowaną regulację wzajemnych stosunków między parlamentem a rządem.

[9] W literaturze polskiej istotę i kierunki tej nowelizacji Konstytucji V Republiki prezentują m.in. W. Skrzydło, *Największa nowelizacja Konstytucji V Republiki (z dnia 23 lipca 2008 roku)*, [w:] S. Bożyk (red.), *Prawo, parlament i egzekutywa we współczesnych systemach rządów. Księga poświęcona pamięci Profesora Jerzego Stembrowicza*, Białystok 2009, s. 346 i n.; R. Puchta, *O modernizacji instytucji V Republiki w świetle ustawy konstytucyjnej z 23 lipca 2008 r.*, [w:] M. Granat, K. Wojtyczek (red.), *50 lat Konstytucji V Republiki Francuskiej. Związki konstytucjonalizmu fran-*

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

wodowała określone przeobrażenia w tej sferze. Sprowadzały się one w głównej mierze do zwiększenia roli oraz zakresu uprawnień władzy ustawodawczej, w tym zwłaszcza poprzez wzmocnienie parlamentarnej kontroli nad działalnością rządu. Zmiany te nie doprowadziły jednak do podważenia, zagwarantowanej w regulacjach konstytucyjnych, supremacji Prezydenta Republiki nad parlamentem i rządem[10], a więc nadal możemy mówić o systemie rządów półprezydenckich we współczesnej Francji.

Dla określenia konstytucyjnej pozycji Prezydenta V Republiki decydujące znaczenie posiada przepis art. 5 ustawy zasadniczej, który stanowi, że „Prezydent Republiki czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji. Przez swój arbitraż zapewnia on prawidłowe funkcjonowanie władz publicznych oraz ciągłość państwa. Jest on gwarantem niepodległości narodowej, integralności terytorialnej oraz przestrzegania traktatów". Zamieszczone w tym przepisie konstytucji sformułowania są bez wątpienia trudne do zdefiniowania i pozwalają na różnoraką ich interpretację[11], niemniej jednak z zawartych w treści art. 5 postanowień wynika zarówno szczególne usytuowanie Prezydenta wobec innych organów państwowych, jak i zakres jego konstytucyjnych funkcji, obejmujący trzy zasadnicze kierunki aktywności: stania na straży obowiązującej konstytucji, sprawowania arbitrażu w sferze funkcjonowania władz V Republiki[12] oraz pełnienia roli gwaranta niepodległości narodowej. Formy realizacji wymienionych tu funkcji określają już szczegółowe postanowienia konstytucji, wskazujące na poszczególne kompetencje Prezydenta jako szefa państwa.

Pozycję ustrojową Prezydenta V Republiki wzmacnia istotnie powoływanie go w drodze wyborów powszechnych i bezpośrednich, gdyż w ten sposób uzyskuje on legitymację ogółu obywateli (suwerena) do sprawowania najwyższej funkcji w państwie. O urząd Prezydenta może ubiegać się każdy obywatel francuski, który posiada pełnię praw wyborczych oraz ukończył 23 lata. Warunkiem zgłoszenia kandydata jest uzyskanie przezeń poparcia przez co najmniej 500 tzw. wyborców uprzywilejowanych, czyli osoby piastujące określone funkcje z wyboru (deputowani, senatorowie, merowie, członkowie rad generalnych, Rady Paryża bądź zgromadzeń terytorialnych terytoriów zamorskich). Do wyboru na urząd Prezy-

cuskiego i polskiego, Warszawa 2011, s. 211 i n.; M. Granat, *Zakres zmian wprowadzonych w Konstytucji Francji ustawą konstytucyjną z 23 lipca 2008 roku*, [w:] S. Bożyk (red.), *Aktualne problemy reform konstytucyjnych*, Białystok 2013, s. 281 i n.

[10] W doktrynie zwrócono już uwagę, że zmiany konstytucyjne przeprowadzone we Francji z 2008 r. „dokonały pewnej korekty ustroju V Republiki, ale zarazem nie przemodelowały w sposób zasadniczy relacji między organami państwa" (J. Szymanek, *Bilans francuskich reform konstytucyjnych*, [w:] S. Bożyk (red.), *Aktualne problemy …*, s. 324–325).

[11] Por. E. Gdulewicz, *System konstytucyjny Francji*, Warszawa 2000, s. 37.

[12] O arbitrażu Prezydenta V Republiki na tle art. 5 Konstytucji zob. szerzej J. Szymanek, *Arbitraż polityczny głowy państwa*, Warszawa 2009, s. 157 i n. Por. też E. Popławska, *Instytucja prezydenta w systemie politycznym V Republiki Francuskiej*, Warszawa 1995, s. 43 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

denta wymaga się uzyskania bezwzględnej większości głosów oddanych przez wyborców. Kiedy jednak w pierwszej turze żaden z kandydatów nie uzyska takiej większości, czternaście dni później przeprowadzana jest druga tura głosowania, w której biorą udział wyłącznie dwaj kandydaci z najlepszymi wynikami z pierwszej tury.[13] Dodajmy tu jeszcze, że Prezydent V Republiki wybierany jest obecnie na pięcioletnią kadencję i ten sam polityk nie może już sprawować urzędu szefa państwa dłużej niż przez dwie kolejne kadencje.[14]

O roli Prezydenta w systemie konstytucyjnym V Republiki decydują przysługujące mu kompetencje, które – zgodnie z dyspozycją zawartą w art. 5 Konstytucji – zakreślone zostały bardzo szeroko. Formalnym wyrazem realizacji przez Prezydenta określonych uprawnień są podejmowane przez niego akty urzędowe, które dzieli się na akty wymagające kontrasygnaty (za ich treść odpowiedzialność polityczną przed parlamentem ponosi premier podpisujący te akty) oraz akty o charakterze osobistym (prerogatywy), dla ważności których kontrasygnata premiera nie jest wymagana.[15] Do prerogatyw francuskiego Prezydenta zalicza się m.in. tak istotne kompetencje, jak powoływanie premiera, rozwiązywanie Zgromadzenia Narodowego, poddawanie projektów ustaw pod referendum, podejmowanie decyzji o wprowadzeniu stanu wyjątkowego.

W ramach dualistycznej egzekutywy o supremacji Prezydenta V Republiki przesądzają jego uprawnienia w zakresie decydowania o składzie osobowym rządu. Do kompetencji Prezydenta V Republiki należy mianowanie premiera; może on też odwołać szefa rządu, ale wyłącznie wtedy, gdy premier sam poda się wcześniej do dymisji. Po zgłoszeniu formalnego wniosku przez premiera, Prezydent powołuje i odwołuje pozostałych członków rządu oraz określa wewnętrzną strukturę tego organu egzekutywy.[16] Prezydent może ponadto przyjąć dymisję całego gabinetu, jednak podjęcie takiej decyzji jest możliwe dopiero po uchwaleniu przez Zgromadzenie Narodowe wniosku o wotum nieufności dla rządu.

Charakterystycznym rozwiązaniem dla V Republiki, ale stosowanym także w III i IV Republice, jest przewidziane w art. 9 Konstytucji przewodniczenie przez Prezydenta na posiedzeniach Rady Ministrów. W konsekwencji to konstytucyjne uprawnienie daje szefowi państwa możliwość nie tylko kierowania pracami

[13] Warto zauważyć, że we wszystkich dotychczasowych elekcjach prezydenckich w V Republice Prezydent był wyłaniany dopiero podczas drugiej tury głosowania.

[14] Do 2000 r. Prezydent Francji wybierany był na siedmioletnią kadencję, a przy tym do nowelizacji Konstytucji w 2008 r. nie przewidywano żadnych ograniczeń w odniesieniu do liczby kadencji urzędującego szefa państwa.

[15] Należy dodać, że w doktrynie dokonywane są też inne podziały kompetencji Prezydenta V Republiki. Zwraca się m.in. uwagę, że jego uprawnienia „mogą mieć charakter »związanych« (*lieu*), których stosowania w określonych warunkach nie można odmówić, i dyskrecjonalnych, kiedy prawo to (odmowy) Prezydentowi przysługuje" (E. Gdulewicz, *System konstytucyjny ...*, s. 39).

[16] Por. E. Gdulewicz, *Struktura rządu we Francji V Republiki*, „Biuletyn Rady Legislacyjnej" 1994, nr 2, s. 154 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

rządu, ale także wywierania realnego wpływu na treść podejmowanych przez rząd rozstrzygnięć.[17] Wspomnieć przy tym należy o przysługującym Prezydentowi V Republiki uprawnieniu do podpisywania ordonansów oraz dekretów z mocą ustawy rozpatrywanych na posiedzeniach rządu. Istotnym uprawnieniem Prezydenta, realizowanym w ramach Rady Ministrów, jest też prawo nominowania na wysokie stanowiska cywilne i wojskowe, o których jest mowa w art. 13 Konstytucji.

Pozycję Prezydenta w ramach egzekutywy wzmacnia przyznane mu zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi oraz przewodnictwo radom i komitetom obrony narodowej. Także w sferze polityki zagranicznej Konstytucja V Republiki zapewnia Prezydentowi odgrywanie głównej roli. Do niego należy prawo mianowania ambasadorów, akredytacji przedstawicieli dyplomatycznych innych państw, prowadzenia rokowań w sprawie umów międzynarodowych podlegających ratyfikacji oraz ich ratyfikacja.[18] Ale przede wszystkim, jako konstytucyjna głowa państwa, reprezentuje on V Republikę na arenie międzynarodowej.

Konstytucja V Republiki gwarantuje Prezydentowi określone uprawnienia w stosunku do władzy ustawodawczej. W pierwszej kolejności należy wymienić prawo przedterminowego rozwiązania Zgromadzenia Narodowego, z którego Prezydent może skorzystać dopiero po konsultacjach z premierem i przewodniczącymi obu izb parlamentu. Konstytucja nie określa jednak, tak jak ma to miejsce z reguły w innych systemach ustrojowych, przesłanek prawnych podjęcia przez niego decyzji o rozwiązaniu Zgromadzenia Narodowego. Wprowadza za to w art. 12 pewne ograniczenie inicjatywy Prezydenta w tym zakresie, stanowiąc, że ponowne rozwiązanie tej izby parlamentu nie może być zarządzone wcześniej, niż po upływie roku od daty ostatnich wyborów parlamentarnych. Do kompetencji Prezydenta V Republiki należy również otwieranie oraz zamykanie nadzwyczajnych sesji parlamentu, które mogą być zwoływane na wniosek premiera lub większości członków Zgromadzenia Narodowego.[19]

Przepisy francuskiej konstytucji nie przyznają Prezydentowi prawa inicjowania projektów aktów ustawodawczych.[20] Dysponuje on natomiast tradycyjnym

[17] Por. E. Popławska, *op. cit.*, s. 167 i n.

[18] Ratyfikacja przez Prezydenta niektórych umów międzynarodowych możliwa jest tylko za zgodą parlamentu. Por. E. Gdulewicz, *Model francuski* ..., s. 100.

[19] W art. 18 Konstytucji przewiduje się, że Prezydent V Republiki porozumiewa się z obiema izbami parlamentu za pomocą orędzi, które są odczytywane (przez premiera lub jednego z ministrów) i nie mogą być przedmiotem debaty. Po nowelizacji Konstytucji w 2008 r. zmieniony przepis art. 18 umożliwia już Prezydentowi osobiste zabieranie głosu w parlamencie, który zbiera się w tym celu jako Kongres (czyli połączone obie izby). Orędzie prezydenta może być wtedy przedmiotem debaty, ale nie dopuszcza się głosowania w tej sprawie.

[20] Prezydentowi przysługuje jednak prawo inicjowania projektów zmiany przepisów konstytucji. W odniesieniu do tych projektów do niego też należy decyzja, czy projekt nowelizacji konstytucji zostanie przedłożony parlamentowi, czy też o jego losach rozstrzygnie referendum konstytucyjne. Warto przy tym dodać, że głowa państwa może zadecydować o przeprowadzeniu referendum

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

prawem promulgacji ustaw, z którego korzysta w terminie 15 dni od momentu przekazania mu ustawy przez parlament. W tym czasie może odmówić złożenia podpisu pod ustawą i zwrócić się z wnioskiem o ponowne jej rozpatrzenie przez parlament. Gdy Zgromadzenie Narodowe uchwali ponownie tę ustawę w identycznym brzmieniu i taką samą większością głosów, ustawa musi być już podpisana przez Prezydenta V Republiki. Należy też wspomnieć, że przed promulgacją ustawy może on skierować do Rady Konstytucyjnej wniosek o dokonanie prewencyjnej kontroli zgodności tej ustawy z konstytucją.

Na odrębną uwagę zasługują szczególne uprawnienia Prezydenta Republiki, o których jest mowa w art. 16 Konstytucji V Republiki. Przepis ten stanowi, że w sytuacji, gdy „instytucje Republiki, niepodległość Narodu, integralność terytorium lub wykonywanie zobowiązań międzynarodowych zostały zagrożone w sposób poważny i bezpośredni i gdy zostało przerwane prawidłowe funkcjonowanie władz publicznych" Prezydent może podjąć decyzję o wprowadzeniu stanu wyjątkowego. Do niedawna miał on w tym zakresie daleko idącą swobodę przy podejmowaniu decyzji[21], która została jednak uszczuplona po nowelizacji Konstytucji V Republiki w 2008 r. Nowe uregulowania spowodowały ograniczenie uprawnień głowy państwa o charakterze nadzwyczajnym i poddanie ich sformalizowanej kontroli ze strony Rady Konstytucyjnej.[22]

W systemie ustrojowym V Republiki Prezydent nie ponosi odpowiedzialności politycznej, a jedynie odpowiedzialność konstytucyjną. Do 2007 r. mógł być on pociągnięty do tej odpowiedzialności wyłącznie za zdradę stanu, przy czym do uruchomienia procedury w tym zakresie były uprawnione połączone izby parlamentu, które mogły postawić Prezydenta w stan oskarżenia przed Wysokim Trybunałem Sprawiedliwości[23]. Po nowelizacji Konstytucji w 2007 r. Prezydent może być złożony z urzędu „w razie uchybienia obowiązkom związanym z pełnioną funkcją i w sposób wyraźny niedającego się pogodzić z wykonywanym mandatem" (art. 68 Konstytucji). O złożeniu Prezydenta z urzędu orzeka parlament zebrany w charakterze Wysokiego Trybunału, który podejmuje uchwałę w tej materii większością 2/3 głosów.

Drugim organem egzekutywy w systemie półprezydenckim V Republiki jest rząd. Jego status ustrojowy określa w sposób generalny art. 20 Konstytucji, sta-

---

także w odniesieniu do wielu ustaw w kategoriach wymienionych w konstytucji, jak np. organizacji władz publicznych czy reformy polityki ekonomicznej. Poza tym od 2008 r. Prezydent V Republiki może zarządzić referendum ustawodawcze także w sprawach wniesionych w formie inicjatywy ludowej.

[21] Te szczególne uprawnienia z art. 16 Konstytucji wykorzystane były dotychczas jedynie raz – w 1961 r. przez ówczesnego prezydenta gen. Ch. de Gaulle'a. O tej „legalnej dyktaturze" Prezydenta V Republiki pisał wtedy m.in. J. Stembrowicz, *Uprawnienia prezydenta V Republiki z art. 16 Konstytucji z 1958 r.* , „Państwo i Prawo" 1962, nr 1, s. 114 i n.

[22] Por. W. Skrzydło, *Największa nowelizacja* ..., s. 351.

[23] Zob. szerzej: W. Skrzydło, *Ustrój polityczny* ..., s. 148 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

nowiąc, że rząd „określa i prowadzi politykę Narodu", a przy tym „dysponuje on administracją i siłami zbrojnymi". Rząd jest powoływany przez Prezydenta, który najpierw obsadza stanowisko premiera, a następnie na jego wniosek powołuje pozostałych członków rządu. Istotne przy tym jest to, że powołany przez Prezydenta rząd nie ma obowiązku ubiegania się o inwestyturę parlamentu (udzielenie mu wotum zaufania). Przepis art. 49 Konstytucji przewiduje natomiast, że rząd może wystąpić do Zgromadzenia Narodowego z wnioskiem o wotum zaufania w związku z jego programem lub deklaracją dotyczącą ogólnych założeń polityki rządu. Zgromadzenie Narodowe może wówczas odrzucić ten wniosek zwykłą większością głosów.

W kwestii składu osobowego rządu V Republiki warto zwrócić uwagę na konsekwentnie przestrzeganą zasadę niepołączalności sprawowania funkcji w rządzie ze sprawowaniem mandatu parlamentarnego. Zasadę *incompatibilitas* w odniesieniu do członków rządu przepis art. 23 Konstytucji ujmuje zresztą bardzo szeroko, stanowiąc, że funkcje członka rządu „są niepołączalne z wykonywaniem jakiegokolwiek mandatu parlamentarnego lub jakiejkolwiek funkcji przedstawicielstwa zawodowego na poziomie ogólnokrajowym oraz z jakimkolwiek urzędem publicznym lub działalnością zawodową".

W Konstytucji V Republiki nie ma, poza ogólną klauzulą w art. 20, wyraźnie określonych kompetencji rządu. Do jego podstawowych funkcji należałoby jednak zaliczyć działalność prawotwórczą (przygotowywanie projektów ustaw oraz stanowienie dekretów i ordonansów), dokonywanie nominacji na określone stanowiska publiczne oraz kierowanie administracją państwową, wliczając w to również realizację konstytucyjnych uprawnień rządu w zakresie polityki zagranicznej oraz obrony narodowej. W tak zarysowanych ramach szczegółowe kompetencje wykonywane są zarówno przez premiera, jak i przez Radę Ministrów (rząd obradujący pod przewodnictwem Prezydenta) i poszczególnych ministrów.[24]

Nie ulega wątpliwości, że dominującą pozycję w rządzie V Republiki zajmuje premier.[25] Przesądza o tym szeroki zakres kompetencji, jaki został mu przyznany przez konstytucję oraz ustawy organiczne. Zaliczyć do nich należy przede wszystkim: prawo wydawania dekretów, wykonywanie rządowej inicjatywy ustawodawczej, występowanie do Prezydenta z wnioskiem o realizację inicjatywy zmiany konstytucji, wnioskowanie do Zgromadzenia Narodowego o wotum zaufania, kontrasygnatę aktów urzędowych Prezydenta, obsadzanie wielu stanowisk cywilnych i wojskowych, kierowanie wniosków do Prezydenta o powoływanie i odwoływanie członków rządu.

[24] Por. E. Gdulewicz, *System konstytucyjny* ..., s. 57. Szerzej o zadaniach rządu V Republiki zob. I. Bokszczanin, *Rząd V Republiki Francuskiej*, [w:] E. Zieliński, I. Bokszczanin, *Rządy w państwach Europy*, t. 1, Warszawa 2003, s. 73 i n.

[25] Por. E. Gdulewicz, *Model francuski* ..., s. 98.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

Pozycję francuskiego rządu wzmacnia bez wątpienia przysługujące mu prawo stanowienia aktów prawnych o mocy ustawy, czyli ordonansów (art. 38 Konstytucji). Rząd może bowiem w celu realizacji ustalonego programu rządowego zwrócić się do parlamentu o zgodę na to, aby w określonym czasie móc wydawać ordonanse w zakresie materii ustawowych. Te akty normatywne mogą być wydawane w ramach Rady Ministrów po zasięgnięciu opinii Rady Stanu. Wchodzą one w życie z chwilą ich publikacji, lecz tracą moc obowiązującą, gdy projekt ustawy je zatwierdzającej nie zostanie wniesiony do parlamentu przed upływem terminu określonego w ustawie upoważniającej do wydawania ordonansów.[26] Po upływie okresu trwania upoważnień przepisy ordonansów mogą być zmieniane tylko w drodze ustaw parlamentu.

Specyfiką statusu ustrojowego rządu w systemie półprezydenckim V Republiki jest poza tym również to, że ponosi on odpowiedzialność polityczną zarówno przed parlamentem, jak i przed głową państwa. Do egzekwowania odpowiedzialności parlamentarnej rządu jest uprawnione jedynie Zgromadzenie Narodowe, które bezwzględną większością głosów może wyrazić mu wotum nieufności. Odpowiedzialność ta w systemie konstytucyjnym Francji ma wyłącznie solidarny charakter, a więc parlamentowi nie przysługuje prawo uchwalania wotum nieufności poszczególnym członkom rządu. W przypadku uchwalenia wotum nieufności rząd zobowiązany jest złożyć dymisję na ręce Prezydenta Republiki.[27]

Odpowiedzialność polityczna rządu przed Prezydentem jest bardziej przejawem praktyki aniżeli przyjętych unormowań konstytucyjnych. O takiej odpowiedzialności możemy mówić przede wszystkim wtedy, gdy Prezydent i rząd reprezentują tę samą opcję polityczną. Kiedy jednak występuje w V Republice koabitacja (*cohabitation*), a więc Prezydent oraz rząd (i tym samym wspierająca go większość parlamentarna w Zgromadzeniu Narodowym) wywodzą się z różnych obozów politycznych, nie sposób zakładać, że rząd odpowiada także przed głową państwa.[28]

Sprawowanie władzy ustawodawczej powierzone zostało w Konstytucji V Republiki dwuizbowemu parlamentowi. Jednocześnie konstytucja ta przyjęła takie rozwiązania, które miały ograniczać jego rolę w systemie półprezydenckim współczesnej Francji. Można jednak zauważyć, że w praktyce ustrojowej

[26] Ten warunek został wprowadzony w wyniku nowelizacji Konstytucji V Republiki w 2008 r.

[27] W V Republice uchwalenie wotum nieufności dla rządu miało miejsce tylko w 1962 r. Wniosek o wotum nieufności dotyczył wtedy rządu G. Pompidou, ale po jego przyjęciu przez parlament prezydent Ch. de Gaulle rozwiązał Zgromadzenie Narodowe i zarządził przedterminowe wybory parlamentarne.

[28] Koabitacja miała dotąd miejsce w V Republice trzykrotnie: 1) w latach 1986–1988 (prezydent F. Mitterand – premier J. Chirac), 2) w latach 1993–1995 (prezydent F. Mitterand – premier E. Balladur), 3) w latach 1997–2002 (prezydent J. Chirac – premier L. Jospin). Zob. Ł. Jakubiak, *Koabitacja w systemie politycznym V Republiki Francuskiej*, Kraków 2010, s. 149 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

parlament nie został mimo wszystko sprowadzony do roli gremium bezkrytycznie akceptującego projekty egzekutywy. Sprzymierzeńcem parlamentu okazała się bowiem Rada Konstytucyjna, której orzecznictwo pozwalało na poszerzanie sfery jego uprawnień ustawodawczych.[29] Znaczący wpływ na faktyczną pozycję parlamentu ma też utrzymujący się stale w Zgromadzeniu Narodowym podział na stabilną większość rządową i opozycję.[30] Istotną rolę zaczęły odgrywać także stosunki między rządem a większością w Zgromadzeniu Narodowym, gdyż rząd musi nieraz zdecydowanie zabiegać o poparcie dla swoich inicjatyw przez większość deputowanych w parlamencie.

Obie izby francuskiego parlamentu nie są równorzędne, albowiem zaznacza się wyraźna przewaga Zgromadzenia Narodowego nad Senatem. Konstytucja V Republiki przyjęła przy tym odmienne zasady kształtowania składu obu izb parlamentu. Zgromadzenie Narodowe wyłaniane jest w drodze wyborów powszechnych, bezpośrednich, równych, większościowych oraz w głosowaniu tajnym. Posłowie są wybierani w okręgach jednomandatowych, a do zdobycia mandatu wymaga się uzyskania bezwzględnej większości głosów w okręgu wyborczym. Gdy żaden z kandydatów nie uzyska takiej większości, przeprowadza się drugą turę wyborów, w której mandat zdobywa kandydat z najlepszym wynikiem wyborczym. Wybory do Senatu mają z kolei charakter pośredni, gdyż wszyscy senatorowie są wybierani przez departamentalne kolegia wyborcze, do których wchodzą deputowani, członkowie rad gmin i regionów oraz dodatkowi delegaci wyłaniani przez te rady.

W Konstytucji V Republiki przyjęty został sesyjny tryb pracy parlamentu, ale jednocześnie określono ramy czasowe odbywania sesji. Przepis art. 28 przewiduje bowiem, że parlament z mocy prawa zbiera się na jedną sesję zwyczajną w roku, która „rozpoczyna się w pierwszy roboczy dzień października i kończy w ostatni dzień roboczy czerwca". W tym przepisie stanowi się też, że podczas sesji nie może być więcej niż 120 posiedzeń każdej z izb.[31] Z kolei art. 29 Konstytucji przewiduje zwoływanie sesji nadzwyczajnych, jednak tylko na wniosek premiera lub większości członków Zgromadzenia Narodowego.

Funkcje parlamentu zostały określone w art. 24 ust. 1 Konstytucji V Republiki. Zgodnie z tym przepisem parlament uchwala ustawy, kontroluje działalność rządu oraz ocenia jego politykę. W ten sposób konstytucyjnie wyodrębnione zostały dwie podstawowe funkcje każdego parlamentu – funkcja ustawodawcza i funkcja kontrolna.

---

[29] Por. E. Gdulewicz, *System konstytucyjny* ..., s. 47.

[30] Warto tu zaznaczyć, że w wyniku nowelizacji Konstytucji V Republiki w 2008 r. istotnie poszerzone zostały uprawnienia ugrupowań opozycji parlamentarnej, a sama opozycja polityczna w parlamencie doczekała się w końcu tak znaczącej instytucjonalizacji w treści ustawy zasadniczej.

[31] Warto dodać, że do niedawna porządek obrad każdego posiedzenia izb parlamentu był ustalany przez rząd. Po nowelizacji Konstytucji w 2008 r. porządek ten ustalają samodzielnie obie izby.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

Francuski parlament nie jest jedynym podmiotem uprawnionym do stanowienia ustaw, gdyż kompetencje ustawodawcze zostały podzielone między naród (możliwość przyjęcia ustawy w referendum)[32], parlament, Prezydenta i rząd. Należy też pamiętać, że Konstytucja powierza parlamentowi ustawodawstwo jedynie w zakresie wymienionych materii (art. 34), a na straży przestrzegania tego przepisu stawia Radę Konstytucyjną. W toku postępowania ustawodawczego zaznacza się z kolei uprzywilejowanie rządowych projektów ustaw, przy jednoczesnym ograniczeniu inicjatyw ustawodawczych pochodzących od posłów i senatorów. Poza tym rządowi zagwarantowane zostały daleko idące możliwości w zakresie wpływania na przebieg postępowania ustawodawczego.[33]

Realizacja funkcji kontrolnej parlamentu ma przede wszystkim na celu pozyskiwanie informacji o funkcjonowaniu rządu, czemu służą takie instrumenty, jak oświadczenia rządowe (prowadzące niekiedy do debaty plenarnej), procedury interpelacyjne, zapytania poselskie, tzw. godzina pytań, działania kontrolne komisji stałych i specjalnych, komisje śledcze oraz delegacje parlamentarne.[34] Parlament ma też do dyspozycji mechanizmy weryfikacyjne, jak chociażby zatwierdza rządowe ordonanse z mocą ustawy, wyraża zgodę na wypowiedzenie wojny (art. 35) oraz kontroluje wyliczone w Konstytucji umowy międzynarodowe (art. 53). W gestii parlamentu są ponadto – wspomniane już wcześniej – klasyczne środki egzekwowania odpowiedzialności politycznej rządu, a mianowicie wotum zaufania i wotum nieufności.

Przy prezentacji modelu ustrojowego V Republiki należałoby zwrócić jeszcze uwagę na to, że naczelne organy państwa funkcjonowały dotąd najczęściej w warunkach jednorodności politycznej władzy ustawodawczej i wykonawczej. Sprowadzało się to do tego, że Prezydent, większość deputowanych w Zgromadzeniu Narodowym, premier oraz ministrowie wywodzili się z tej samej opcji politycznej. Taka sytuacja miała miejsce od początku istnienia V Republiki do 1986 r., a następnie w latach 1988–1993 i 1995–1997 oraz występuje od 2002 r. do chwili obecnej.[35] Przy takim układzie politycznym Prezydent ma zawsze decydujący wpływ na skład rządu, który ponosi zresztą wtedy odpowiedzialność po-

[32] Na uwagę zasługuje fakt, że nowelizacja Konstytucji V Republiki z 2008 r. wprowadziła ludową inicjatywę ustawodawczą, co ma świadczyć m.in. o demokratyzacji postępowania ustawodawczego oraz ograniczeniu roli prezydenta.

[33] Problematyka ograniczenia funkcji ustawodawczej francuskiego parlamentu oraz roli egzekutywy w procesie tworzenia aktów ustawodawczych zaprezentowana została obszernie w pracy E. Gdulewicz, *Parlament a rząd w V Republice Francuskiej. Sfera ustawodawcza*, Lublin 1990.

[34] Delegacje parlamentarne są oryginalnym francuskim instrumentem kontroli, polegającym na powoływaniu zespołu parlamentarzystów, którego zadaniem jest bieżąca kontrola i informowanie parlamentu w określonej sprawie.

[35] W pozostałych latach, o czym już wcześniej wspominałem (przypis 28), funkcjonowała we Francji koabitacja.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

lityczną bardziej przed Prezydentem niż przed parlamentem.[36] Tym samym Prezydent Republiki staje się wówczas faktycznym szefem całej egzekutywy, a jego bardzo wyraźnie dominująca pozycja w strukturze naczelnych władz państwowych w pełni uzasadnia określanie modelu rządów V Republiki mianem systemu półprezydenckiego.

II

Ukształtowany w V Republice model rządów półprezydenckich znalazł w późniejszych latach zastosowanie co najmniej w kilku państwach europejskich. Ten system rządów został wprowadzony przede wszystkim w Portugalii (wkrótce po obaleniu rządów dyktatorskich przez „rewolucję goździków"), o czym mogą świadczyć rozwiązania ustrojowe ustanowione w portugalskiej Konstytucji z 1976 r. Po 1989 r. system półprezydencki wprowadzono w kilku państwach postkomunistycznych, m.in. w Chorwacji, Rumunii[37], na Litwie i na Ukrainie. Nie ulega poza tym wątpliwości, że model półprezydencki wykorzystano także przy kształtowaniu podstaw ustrojowych Federacji Rosyjskiej. Warto więc poczynić kilka uwag o podstawowych rozwiązaniach prawnoustrojowych współczesnej Rosji na tle zaprezentowanego wcześniej systemu półprezydenckiego V Republiki.

Szczegółowa analiza przepisów Konstytucji Federacji Rosyjskiej z 12 grudnia 1993 r.[38] nie pozostawia wątpliwości, że system rządów współczesnej Rosji posiada w większości cechy systemu półprezydenckiego.[39] Co prawda, zasada półprezydenckiego systemu rządów nie została sformułowana *expressis verbis* w rosyjskiej ustawie zasadniczej, ale jest ona z reguły uznawana w doktrynie rosyjskiego prawa konstytucyjnego za jedną z podstawowych zasad ustroju państwa.[40] O tym, że w Federacji Rosyjskiej istnieje, podobnie jak w V Republice,

[36] Por. E. Gdulewicz, *Model francuski* ..., s. 102 i n.

[37] O wykorzystaniu instytucji charakterystycznych dla systemu półprezydenckiego w rozwiązaniach ustrojowych Chorwacji i Rumunii zob. w opracowaniu: J. Wojnicki, *Recepcja instytucji V Republiki Francuskiej w państwach Europy Środkowo-Wschodniej (na przykładzie Chorwacji i Rumunii)*, [w:] M. Granat, K. Wojtyczek (red.), *50 lat Konstytucji* ..., s. 295 i n.

[38] Wykorzystuję tu przede wszystkim polskie tłumaczenie Konstytucji Federacji Rosyjskiej zamieszczone w opracowaniu *Konstytucja Federacji Rosyjskiej przyjęta w ogólnonarodowym referendum w dniu 12 grudnia 1993 r.*, wstęp A. Bosiacki, Warszawa 2000. Późniejsze zmiany Konstytucji Rosji uwzględniam, opierając się na tekście tego aktu w języku rosyjskim, zamieszczonym na oficjalnej stronie internetowej Dumy Państwowej www.duma.gov.ru.

[39] Wypowiedzi negujące możliwość zaliczenia ustroju współczesnej Rosji do grupy państw o systemie rządów półprezydenckich są w zdecydowanej mniejszości. W polskiej literaturze politologicznej i prawnoustrojowej szerzej na ten temat zob. m.in.: B. Dziemidok-Olszewska, *Instytucja prezydenta w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, Lublin 2003, s. 126 i n.

[40] Zob. m.in.: M.W. Bagłaj, *Konstitucjonnoje prawo Rossijskoj Fiedieracji*, Moskwa 2004, s. 129 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

półprezydencki system rządów przekonuje przede wszystkim dominująca pozycja prezydenta w systemie naczelnych organów Federacji oraz dwuczłonowa egzekutywa, w ramach której ma miejsce daleko idący wpływ Prezydenta na skład i funkcjonowanie rządu federalnego.

Konstytucja rosyjska kształtuje strukturę naczelnych organów państwa, opierając się na zasadzie podziału władz. Została ona wyrażona jednoznacznie w art. 10 Konstytucji, który stanowi: „Władza państwowa w Federacji Rosyjskiej sprawowana jest na zasadzie podziału na władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą". Nie sformułowano natomiast w tym przepisie zasady równoważenia się wymienionych trzech władz, gdyż z innych przepisów federalnej ustawy zasadniczej wynika wyraźnie wyeksponowana pozycja głowy państwa. W cytowanym art. 10 zapisano jeszcze tylko formułę, że organy władzy ustawodawczej, wykonawczej oraz sądowniczej „są niezależne".

W ramach systematyki konstytucyjnej przepisy regulujące status Prezydenta Rosji zostały wysunięte, analogicznie jak w V Republice, przed regulację ustroju pozostałych naczelnych organów państwa. Zawiera je rozdział IV ustawy zasadniczej, gdy tymczasem rozdział V traktuje o parlamencie, natomiast w rozdziale VI znalazły się unormowania określające tryb powoływania rządu i jego kompetencje.[41] Warto przy tym podkreślić, że Konstytucja Rosji nie zalicza Prezydenta do organów władzy wykonawczej. Przepis art. 80 ust. 1 i 2 Konstytucji stanowi bowiem, że Prezydent Federacji Rosyjskiej „jest głową państwa", jak też „gwarantem Konstytucji Federacji Rosyjskiej oraz praw i wolności człowieka i obywatela". Wydaje się jednak, że ze względu na konstytucyjne usytuowanie Prezydenta w systemie naczelnych władz Federacji, a zwłaszcza jego relacje wobec parlamentu i rządu, jak też biorąc pod uwagę zakres kompetencji przyznanych mu w Konstytucji i ustawodawstwie zwykłym, Prezydent Federacji Rosyjskiej powinien być mimo wszystko traktowany jako organ egzekutywy.[42]

Sprawowanie władzy ustawodawczej Konstytucja Rosji powierza parlamentowi, na co wskazuje wyraźnie art. 94, w którym stwierdza się, że „Zgromadzenie Federalne – parlament Federacji Rosyjskiej – jest przedstawicielskim i ustawodawczym organem Federacji Rosyjskiej". Za organ władzy wykonawczej na szczeblu federalnym ustawa zasadnicza uznaje natomiast tylko rząd. Takie stwierdzenie zawiera przepis art. 110 ust. 1 Konstytucji, gdzie czytamy: „Władzę wykonawczą w Federacji Rosyjskiej sprawuje Rząd Federacji Rosyjskiej".

Ustanowiony w Konstytucji z 1993 r. układ wzajemnych stosunków między Prezydentem Rosji, parlamentem i rządem, w ramach którego widoczna jest su-

[41] W przypadku parlamentu i rządu jest tu więc inna kolejność regulacji konstytucyjnej, bowiem we Francji tuż po Prezydencie określono pozycję ustrojową rządu, a dopiero na końcu znalazły się przepisy traktujące o roli parlamentu.

[42] Tak też Prezydent Rosji jest najczęściej postrzegany w doktrynie. Por. m.in.: E. Zieliński, *System konstytucyjny Federacji Rosyjskiej*, Warszawa 2005, s. 21.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

premacja głowy państwa, nie uległ istotniejszym zmianom do dnia dzisiejszego. Drobne korekty w tym układzie przyniosły tylko dwie nowelizacje Konstytucji dokonane w dniu 30 grudnia 2008 r. Pierwsza z nich wydłużyła kadencję prezydenta z 4 do 6 lat oraz kadencję Dumy Państwowej z 4 do 5 lat. Celem drugiej nowelizacji było z kolei wzmocnienie funkcji kontrolnej Dumy Państwowej wobec premiera i rządu.[43] Nowelizacje te doprowadziły z jednej strony do wzmocnienia rangi konstytucyjnej urzędu Prezydenta (zwłaszcza wskutek znacznego wydłużenia jego kadencji)[44], z drugiej zaś przyczyniły się do poszerzenia zakresu uprawnień Dumy Państwowej wobec egzekutywy. Jest to bez wątpienia nietypowa tendencja, bowiem umacnianie pozycji ustrojowej głowy państwa w Federacji Rosyjskiej nie odbywa się kosztem osłabienia statusu prawnego niższej izby federalnego parlamentu. Faktem jest jednak to, że wzrost znaczenia Prezydenta i Dumy Państwowej idzie w parze z osłabieniem roli izby wyższej parlamentu (Rady Federacji) oraz rządu federalnego.

Status prawnoustrojowy Prezydenta Federacji Rosyjskiej wyznaczają w głównej mierze postanowienia art. 80 Konstytucji, które sytuują go poza klasycznym trójpodziałem władz, nie zaliczając Prezydenta do organów władzy wykonawczej. Prezydenta należy jednak uważać za jeden z organów dwuczłonowej egzekutywy, bo takie jest jego miejsce jako konstytucyjnej głowy państwa. Powinny o tym przesądzać przewidziane w art. 80 podstawowe kompetencje Prezydenta jako głowy państwa rosyjskiego, do których zaliczono (poza wspomnianą przeze mnie wcześniej ochroną konstytucji oraz praw i wolności jednostki): ochronę suwerenności Federacji Rosyjskiej, jej niepodległości i integralności terytorium, zapewnienie harmonijnego funkcjonowania i współdziałania organów władzy państwowej, określanie podstawowych kierunków wewnętrznej i zagranicznej polityki państwa, reprezentację Federacji Rosyjskiej w kraju oraz w stosunkach międzynarodowych.[45]

Prezydent Federacji Rosyjskiej wybierany jest w wyborach powszechnych i bezpośrednich na sześcioletnią kadencję. O urząd ten może ubiegać się obywatel Federacji Rosyjskiej, który ukończył najpóźniej w dniu wyborów 35 lat oraz co najmniej 10 lat zamieszkiwał stale na terytorium Rosji. Za wybranego uważa się tego spośród kandydatów, który otrzymał ponad połowę głosów wyborców biorą-

[43] Polegało ono na zobowiązaniu premiera do składania Dumie Państwowej corocznego sprawozdania z efektów działalności rządu i wykonywania zadań wskazanych rządowi przez izbę niższą rosyjskiego parlamentu.

[44] Projekt wydłużenia kadencji Prezydenta był krytykowany przez opozycję podczas debaty parlamentarnej. Jej przedstawiciele wskazywali, że przyjęcie takiego rozwiązania umożliwi ówczesnemu premierowi W. Putinowi powrót na urząd prezydenta (sprawowany już wcześniej przez niego przez dwie kadencje) na kolejnych 6, bądź nawet 12 lat.

[45] Szerzej o uprawnieniach Prezydenta Rosji zob. m.in. E. I. Kozłowa, O. E. Kutafin, *Konstitucjonnoje prawo Rossii*, Moskwa 2003, s. 399 i n.; P. Madej, *Status ustrojowy Prezydenta Federacji Rosyjskiej*, Kraków 2009, s. 69 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

cych udział w głosowaniu. Jeżeli żaden z kandydatów nie zostanie wybrany, trzy tygodnie później przeprowadzana jest druga tura głosowania, w której zwycięża kandydat z największą liczbą głosów.[46]

W systemie konstytucyjnym Rosji, tak jak w V Republice, Prezydent ponosi wyłącznie odpowiedzialność konstytucyjną i tylko za zdradę stanu lub popełnienie innego ciężkiego przestępstwa, potwierdzonego orzeczeniem Sądu Najwyższego o wystąpieniu w jego działaniach znamion przestępstwa. Może być on wtedy złożony z urzędu przez Radę Federacji na podstawie oskarżenia wysuniętego przez Dumę Państwową[47]. Uchwała Dumy Państwowej o wysunięciu oskarżenia oraz uchwała Rady Federacji o złożeniu Prezydenta z urzędu mogą być podjęte jedynie większością 2/3 ogólnej liczby głosów każdej z izb parlamentu.

Konstytucja Rosji zagwarantowała Prezydentowi znaczące uprawnienia wobec władzy ustawodawczej. Przede wszystkim przysługuje mu prawo rozwiązania Dumy Państwowej, ale jedynie w dwóch przypadkach określonych w przepisach konstytucji. Pierwszy z nich ma miejsce wtedy, gdy Duma trzykrotnie odrzuci prezydenckiego kandydata na stanowisko premiera. Wówczas Prezydent jest zobligowany do podjęcia takiej decyzji. Kiedy zaś Duma Państwowa w ciągu trzech miesięcy po raz drugi wyrazi wotum nieufności dla rządu lub odmówi premierowi udzielenia wotum zaufania, Prezydent może fakultatywnie zadecydować o rozwiązaniu tej izby parlamentu. Należy jednak dodać, że Konstytucja Rosji przewiduje też kilka sytuacji, kiedy nie może on podjąć decyzji o rozwiązaniu Dumy Państwowej.[48]

Na uwagę zasługują również przysługujące Prezydentowi Rosji uprawnienia w zakresie funkcji ustawodawczej realizowanej przez parlament. Dysponuje on prawem wykonywania inicjatywy ustawodawczej, w tym także w przedmiocie zmiany konstytucji. Do Prezydenta Federacji Rosyjskiej należy też podpisywanie oraz ogłaszanie uchwalonych przez parlament aktów ustawodawczych. Może on przy tym odmówić podpisania ustawy i zwrócić ją Dumie Państwowej oraz Radzie Federacji do ponownego rozpatrzenia. Parlament ma możliwość odrzucenia weta prezydenta, ale Konstytucja Rosji wymaga do tego powtórnego uchwalenia ustawy przez obie izby większością co najmniej 2/3 ogólnej liczby członków każdej z izb. Z innych uprawnień Prezydenta w tej sferze wymienić należy jeszcze jego prawo zwracania się do Sądu Konstytucyjnego z wnioskiem o stwierdzenie

[46] W Rosji Prezydent wyłaniany jest w pierwszej turze i zdobywa zdecydowaną większość głosów wyborców, np. w 2008 r. D. Miedwiediew uzyskał 70,28% głosów, zaś w 2012 r. na W. Putina oddano 63,30% głosów.

[47] Po złożeniu Prezydenta z urzędu, jak też w innych przypadkach, gdy Prezydent nie jest w stanie pełnić swoich obowiązków, funkcje głowy państwa wykonywane są czasowo przez premiera.

[48] Taka decyzja nie może być podjęta m.in. przed upływem roku od daty wyborów do Dumy Państwowej oraz podczas obowiązywania jednego ze stanów nadzwyczajnych.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

konstytucyjności ustawy. Poza tym konstytucja przewiduje jeszcze możliwość zwracania się przez Prezydenta do parlamentu z corocznymi orędziami o stanie państwa.

Prezydent Federacji Rosyjskiej jest organem nadrzędnym wobec rządu, o czym decydują daleko idące uprawnienia głowy państwa w stosunku do tego organu egzekutywy. Są to w pierwszej kolejności uprawnienia kreacyjne, bowiem Prezydent powołuje premiera, a na jego wniosek obsadza stanowiska wicepremierów oraz ministrów. Może też podjąć decyzję o zdymisjonowaniu rządu, ale tylko wtedy, gdy Duma Państwowa uchwali powtórnie wotum nieufności dla rządu lub odmówi udzielenia rządowi wotum zaufania. Do Prezydenta należy ponadto ustalanie zasadniczych kierunków polityki rządu oraz przewodniczenie na jego posiedzeniach. Nie ulega przy tym wątpliwości, zwłaszcza na podstawie obserwacji praktyki ustrojowej, że premier oraz rząd ponoszą też odpowiedzialność polityczną przed Prezydentem.

Do Prezydenta Rosji należy wykonywanie bardzo istotnych uprawnień odnoszących się do problematyki bezpieczeństwa państwa. Jest on zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, przewodniczy Radzie Bezpieczeństwa oraz zatwierdza doktrynę wojskową Rosji. W wypadku agresji na Rosję lub zaistnienia groźby takiej agresji Prezydent wprowadza stan wojenny. Przysługuje mu również prawo wprowadzenia, jeśli zaistnieją ku temu określone okoliczności, stanu wyjątkowego na terytorium całej Rosji lub części jej terytorium.[49] Dodać jeszcze należy, że Prezydent posiada też kluczowe uprawnienia w sferze polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej, albowiem kieruje w praktyce tą polityką oraz prowadzi rokowania i podpisuje umowy międzynarodowe.[50]

Władza ustawodawcza w Federacji Rosyjskiej realizowana jest przez Zgromadzenie Federalne, które składa się z dwóch izb: Dumy Państwowej i Rady Federacji. Konstytucja nie przyznaje żadnej z izb wyraźnie dominującej pozycji, ale analiza zakresu konstytucyjnych kompetencji obu izb parlamentu i praktyki parlamentarnej pozwala stwierdzić, że bardziej znaczącą rolę spełnia Duma Państwowa.[51]

W wyborach powszechnych i bezpośrednich wybierana jest tylko Duma Państwowa, która od 2008 r. ma już dłuższą, pięcioletnią kadencję. Wszyscy deputowani (w liczbie 450) są wybierani z federalnego okręgu wyborczego, który obejmuje całe terytorium Rosji. Mandaty poselskie otrzymują kandydaci tylko z tych

[49] Zarówno w przypadku wprowadzenia stanu wojennego, jak i stanu wyjątkowego Konstytucja Rosji nakłada na Prezydenta obowiązek niezwłocznego powiadomienia o podjęciu tych ważnych decyzji Rady Federacji i Dumy Państwowej.

[50] Do kompetencji Prezydenta należy ponadto podejmowanie decyzji personalnych w służbie dyplomatycznej.

[51] Szerzej o roli obu izb rosyjskiego parlamentu zob. m.in.: O. N. Bułakow, *Dwuchpałatnyj parliament Rosii*, St. Petersburg 2003.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

list, które przekroczyły 7% próg wyborczy. Rada Federacji z kolei nie pochodzi z wyborów, gdyż ta izba stanowi reprezentację poszczególnych części składowych Federacji Rosyjskiej. Z każdego podmiotu Federacji w skład Rady Federacji wchodzi po dwóch przedstawicieli.[52]

Obie izby rosyjskiego parlamentu pracują permanentnie, a więc zbierają się jedynie na posiedzenia. Do najważniejszych kompetencji Dumy Państwowej należy uchwalanie ustaw, udzielanie zgody Prezydentowi na powołanie premiera, udzielanie wotum zaufania rządowi, powoływanie różnych organów oraz wysuwanie oskarżenia wobec Prezydenta z zamiarem złożenia go z urzędu. Do podstawowych kompetencji Rady Federacji należy zaś akceptacja zmian granic między podmiotami Federacji, zatwierdzanie dekretów Prezydenta o zarządzeniu stanu wojennego i stanu wyjątkowego, złożenie z urzędu Prezydenta, powoływanie sędziów.

Podstawową funkcją rosyjskiego parlamentu jest funkcja ustawodawcza. Każda ustawa jest uchwalana zwykłą większością głosów członków Dumy Państwowej i przekazywana do Rady Federacji, która przyjmuje ją bezwzględną większością głosów. Ustawy są podpisywane przez Prezydenta, który może też skorzystać z prawa weta i odmówić jej podpisania. Kiedy jednak parlament odrzuci weto Prezydenta, jest on zobowiązany do podpisania ustawy. Dodać jeszcze należy, że rosyjski parlament realizuje też funkcję kontrolną i w tym zakresie posiada on do dyspozycji praktycznie wszystkie wykorzystywane obecnie środki parlamentarnej kontroli działalności rządu.

Sprawowanie władzy wykonawczej Konstytucja Federacji Rosyjskiej powierza formalnie wyłącznie rządowi. Na czele rządu stoi premier, który jest powoływany przez Prezydenta za zgodą Dumy Państwowej. W skład rządu, poza premierem, wchodzą również wicepremierzy oraz ministrowie federalni. Członkami rządu nie mogą być parlamentarzyści, gdyż w Rosji, podobnie jak w V Republice, obowiązuje zasada niepołączalności mandatu deputowanego ze sprawowaniem funkcji rządowych.

Premier określa podstawowe kierunki działalności rządu i organizuje jego pracę. Jest to istotne uprawnienie, gdyż Konstytucja Rosji i ustawodawstwo zwykłe powierzają rządowi rozległe kompetencje. Na podstawie i w celu wykonania konstytucji, ustaw federalnych oraz dekretów normatywnych Prezydenta rząd wydaje uchwały i rozporządzenia oraz zapewnia ich wykonanie. W razie sprzeczności tych aktów z konstytucją, ustawami lub dekretami mogą być one uchylone przez Prezydenta.

Rząd Federacji Rosyjskiej ponosi odpowiedzialność polityczną przed Dumą Państwową, ale też przed Prezydentem. Duma Państwowa może uchwalić rzą-

[52] Obecnie w skład Rosji wchodzą 83 podmioty Federacji (m.in. republiki autonomiczne), a tym samym Rada Federacji liczy łącznie 166 członków.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 02/11/2026 23:12:00

dowi wotum nieufności i wtedy Prezydent albo przyjmuje dymisję rządu, albo nie zgadza się z decyzją Dumy. Jeżeli Duma Państwowa w ciągu trzech miesięcy powtórnie wyrazi wotum nieufności rządowi, to wówczas Prezydent Rosji może zdymisjonować rząd, ale może też rozwiązać Dumę Państwową i zarządzić przedterminowe wybory do tej izby parlamentu. Takie same rozwiązania mogą być zastosowane także w sytuacji, kiedy Duma Państwowa nie przychyli się do wniosku rządu i odmówi mu udzielenia wotum zaufania.

Należy jeszcze dodać, że dotychczasowa praktyka tworzenia i funkcjonowania rządów w Federacji Rosyjskiej pozwala na stwierdzenie, że przy powoływaniu i odwoływaniu premiera Prezydent nie zawsze liczył się z istniejącym w danym momencie układem sił politycznych w izbie niższej rosyjskiego parlamentu.

SUMMARY

The study presents the issues of a semi-presidential political system which can be distinguished in a few European countries. First, the autor presents the 5th Republic in France which is undoubtedly a model of his political system. There is the description of the structure of the main state authorities and the relations between them. The autor indicates the constitutional status and the decisive role of the president of the republic as the most important feature of the French semi-presidential political system. The attention is also paid to the parliament with the emphasis on these legal and political solutions which lead to the restriction of the legislative status. The paper also includes the issues concerning political position and importance of the government as well as the scope of its responsibility before the parliament and before the president of the republic.

After the presentation of the political system of the 5th Republic, the autor attempts to show if and to what extent the present French political institutions are reflected in the political system of the Russian Federation. Therefore, he presents the regulations in the legally binding Russian constitution of 1993 and characterises the political status of the highest state authorities in the Russian Federation: the president, the government and the parliament. The author mainly emphasises these legal regulations which are similar to the political solutions used in the semi-presidential political system of the 5th Republic.